

PIAȚA FINANCIARĂ. CUM SĂ CÂȘTIGĂM LA BURSĂ?

Elena Lupșa, Colegiul Național „Decebal”, Deva

INTRODUCERE

Această lecție îi introduce pe elevi în problematica pieței financiare secundare, bursa de valori fiind principala instituție de intermediere a vânzărilor – cumpărărilor de titluri financiare, totodată barometru extrem de sensibil al stării economiei. Într-o tranzacție bursieră, clienții, în numele cărora acționează agenții de schimb, urmăresc obținerea unui câștig. Bursa este însă o piață simetrică pentru că, în ansamblu, pierderile și câștigurile tind să se anuleze: ce pierde o parte, va câștiga cealaltă.

Oamenii apreciază satisfacția obținută ca urmare a unei investiții la bursă dintr-o perspectivă economică (ei cântăresc câștigurile și pierderile posibile). Elevii vor utiliza raționamentul de tip economic explicând deciziile pe care le-au luat din perspectiva raportului câștiguri (profituri)-cheltuieli.

CONCEPTE

- Curs bursier
- Bursă
- Rolul bursei
- Agenți de schimb
- Pierdere/câștig

STANDARDE DE CONȚINUT

Tranzacțiile bursiere au loc numai dacă fiecare participant la schimb se așteaptă să câștige din tranzacția respectivă. Acest lucru este adevărat atât pentru vânzător, cât și pentru cumpărător.

Elevii vor fi capabili să utilizeze aceste informații pentru a face investiții la bursă și pentru a determina câștigurile sau pierderile. De asemenea, vor fi capabili să compare beneficiile/pierderile și costurile în vederea adoptării unor decizii raționale.

OBIECTIVELE LECȚIEI

Elevii vor:

1. identifica principalele tipuri de bursă și vor evidenția specificul acestora;
2. descrie rolul bursei de valori și al agenților de schimb;
3. prezenta specificul pieței bursiere;
4. identifica factorii de care depinde randamentul, riscul unui portofoliu de titluri financiare și determina pierderea sau câștigul.

DESCRIEREA LECȚIEI

În această lecție, elevii sunt puși în situația de a cheltui 10 milioane de lei, simulând o investiție la bursa de valori. Ei utilizează această experiență pentru a identifica factorii de care depinde riscul unui portofoliu de acțiuni și pentru a stabili dacă rezultatul final reprezintă o pierdere sau un câștig.

TIMPUL NECESAR: 1 oră

MATERIALE

- Fișa de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei* - câte una pentru fiecare elev
- Fișa de lucru nr. 2: *Ce facem cu banii?* - câte una pentru fiecare elev
- Informații despre bursă - fișe de lucru pentru grupurile 1, 2, 3, 4 și 5
- Folia transparentă nr. 1: *Acțiuni cotate la BVB*
- Folia transparentă nr. 2: *Variația cursurilor la BVB*

PROCEDEE

1. Scrieți la tablă titlul lecției și anunțați elevii că astăzi vor învăța despre bursă rolul ei.

2. Cereți elevilor să noteze în caiete lucrul cel mai important pe care îl știu despre bursă. Distribuți Fișa de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei* și explicați-le că trebuie să asculte cu atenție informațiile despre bursă pe care le prezintă colegii lor și, pe baza acestora, să încerce să răspundă la întrebările din fișa pe care au primit-o.

Puneți elevii să prezinte, pe rând, informațiile pe care le dețin despre bursă. Atrageți-le atenția să vorbească rar și tare pentru a da posibilitatea colegilor lor să noteze ceea ce îi interesează. Nu lăsați elevii să noteze informații incorecte, intervenind dacă este cazul. Întrerupeți activitatea în momentul în care informațiile încep să se repete și cereți elevilor să continue prezentarea numai dacă pot oferi informații suplimentare.

3. Verificați răspunsurile notate de elevi, punându-i să citească ce au notat în fișa de lucru. Elevii care nu au reușit să rețină toate informațiile utile prezentate de colegii lor au astfel o nouă ocazie de a mai răspunde la anumite întrebări.

4. După ce v-ați asigurat că elevii nu mai pot oferi alte informații despre bursă, împărțiți-i în 5 grupuri și distribuiți fiecărui grup fișe de lucru cu informații suplimentare (*Informații pentru grupurile nr. 1-5*). Cereți-le să studieze aceste materiale și să selecteze acele informații pe care le consideră utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1. Fiecare grup va desemna un elev care să prezinte clasei informațiile selectate. Pe măsură ce aceștia prezintă, ceilalți elevi își completează fișele. La finalul activității toți elevii ar trebui să aibă răspunsurile la întrebările din Fișa de lucru nr. 1. Felicități elevii pentru modul în care au lucrat și subliniați faptul că, prin cooperare, eforturile individuale pentru obținerea anumitor rezultate se pot diminua.

5. Explicați elevilor că la bursă au loc operațiuni de vânzare-cumpărare, prin care atât vânzătorii, cât și cumpărătorii urmăresc să realizeze câștiguri. Cele mai multe tranzacții au caracter speculativ, participanții urmărind să

câștige ca urmare a modificării cursului. Vânzătorii câștigă dacă la scadență (ziua în care se finalizează tranzacția la cursul convenit anterior) cursul este mai mic, iar cumpărătorii, dacă la scadență cursul este mai mare.

6. Propuneți elevilor devină, pentru 5 minute, „cumpărători” de acțiuni la bursă. Distribuți Fișa de lucru nr. 2 și explicați-le că fiecare dintre ei are de investit 10 milioane lei în acțiuni ale unor societăți cotate la Bursa de Valori București. Proiectați Folia transparentă nr. 1 și prezentați-le acțiunile pe care „bursa” le oferă spre vânzare. Elevii trebuie să „cumpere” acțiuni, notând în fișa primită ce acțiuni au cumpărat și în ce cantitate. Precizați faptul că toate tranzacțiile sunt operațiuni la termen. Cereți-le să calculeze și sumele pe care le vor plăti la scadență.

Dați semnalul de începere a tranzacțiilor. De obicei se anunță: *Bursa își începe activitatea sau Atenție, bursa se deschide*. După 5 minute anunțați că *bursa s-a închis* și, deci, tranzacțiile trebuie să înceteze.

Proiectați Folia transparentă nr. 2 și prezentați elevilor situația acțiunilor la scadență. Cereți-le să stabilească dacă au câștigat sau au pierdut ca urmare a tranzacțiilor încheiate.

7. Întrebați câți elevi au realizat câștiguri și câți au fost în pierdere. Stabiliți care a fost câștigul maxim, respectivă pierderea maximă. Cereți elevilor care au obținut aceste performanțe să explice clasei cum au procedat. Felicități câștigătorul și oferiți-i un premiu (poate fi reprezentat chiar de aplauzele colegilor).

8. Discutați cu elevii activitatea desfășurată. Întrebați:

a. **Sunteți cu toții mulțumiți de randamentul investiției realizate?** (Răspuns: *Probabil că nu.*)

b. **Cum vă explicați rezultatul tranzacțiilor pe care le-ați efectuat?** (Răspuns: *Elevii care s-au orientat numai spre un singur tip de acțiuni s-ar putea să fi pierdut sau să fi câștigat, de unde rezultă că numărul de titluri achiziționate este la fel de important ca și riscul asumat.*)

c. **În ce măsură simularea din clasă corespunde situațiilor din viața reală?** Concluzia la care trebuie să se ajungă este că există asemănări, dar și deosebiri. Explicați elevilor că la bursă, tranzacțiile se realizează numai prin intermediul agenților de schimb care primesc ordine de la clienții lor iar în clasă, tranzacționarea s-a realizat direct, fără intermediari, probabil la prețul mediu sau minim. Și într-un caz și în celălalt, tranzacțiile se realizează la un anumit preț, numit curs bursier. Pe baza raportului dintre cerere și ofertă se stabilește cursul bursier și clientul este acela care alege tipul ordinului de cumpărare (de exemplu, ordinul la piață se execută la cumpărare la cel mai scăzut curs în momentul primirii, iar la vânzare se execută la cel mai mare curs existent în bursă, iar ordinul limită este acela în care clientul stabilește cursul maxim pe care este dispus să-l accepte la cumpărarea titlurilor și un curs minim prestabilit pentru vânzarea titlurilor, nefiind admisă nici o abatere de la prețul prestabilit etc.).

EVALUARE

Cereți elevilor să elaboreze un eseu (o compunere), de aproximativ jumătate de pagină, cu tema *O zi din viața unui broker*.

ÎNCHEIERE

Împreună cu elevii, formulați următoarele concluzii:

Conceptele care trebuie reținute sunt: curs bursier, bursă, rolul bursei, agenți de schimb, pierdere/câștig. Cele învățate în această lecție sunt utile și pentru înțelegerea modului în care realizează tranzacțiile bursiere.

EXTINDERI

Informația poate fi utilizată și la lecția *Investițiile*, bursa constituind o modalitate de plasare a economiilor.

BURSA ȘI ROLUL EI

Numele elevului _____

Răspundeți la următoarele întrebări:

1. Ce este bursa?
2. De unde provine cuvântul „bursă”?
3. Unde și când s-a înființat prima bursă din lume?
4. Când s-a înființat Bursa de Valori București?
5. De câte feluri sunt bursele?
6. Ce sunt cotațiile sau cursurile la bursă?
7. Ce este și ce face un broker?
8. Ce rol îndeplinește bursa de valori?
9. Dați exemple de 3 societăți cotate la Bursa de Valori București care au adus deținătorilor lor câștiguri.

Informații despre bursă pentru Grupul nr. 1

Citiți cu atenție textul de mai jos și selectați informațiile pe care le considerați utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei*.

„Bursa” provine din cuvântul francezesc „bourse” și semnifică pungulița, săculețul cu bani destinat cheltuielilor zilnice, pungă devenită emblema localurilor cu activitate comercială din porturile italiene, denumită și „borsa”.

În sec. al XIV-lea, în orașul belgian Bruges, în casa bancherului Van der Bursen se negocia cu ajutorul banilor, mărfurilor, metalelor prețioase și chiar a valorilor mobiliare și la intrarea căreia erau sculptate trei asemenea „bourses”.

Dominique Gallois apreciază în lucrarea „Bursa” că romanii au inventat „sistemul bursier”, întrucât, în Roma antică, publicanii (au obținut dreptul, din partea statului, de a colecta impozitele, de a aproviziona armata, de a construi temple, drumuri) au constituit societăți în comandită pe acțiuni („societates publicanorum”) ale cărei „acțiuni” se negociau în bazilici, construite în acest scop. Schimbul se realiza prin intermediul „argentarilor”, un fel de agenți de schimb.

Odată cu prăbușirea Imperiului Roman de Apus se prăbușește și sistemul bursier care este uitat până în evul mediu, când încep să fie utilizate „acțiunile” și „obligațiunile”. În jurul anului 1000, comercianții și armatorii venețieni constituiau pe parcursul unei călătorii, o societate pe acțiuni, iar, peste două secole, orașul Genova va emite împrumuturi garantate prin resursele obținute din impozitul pe sare.

În 1460, la Anvers a fost înființată prima bursă pe frontonul căreia era inscripția: „Pentru folosința comercianților din toate țările și de toate limbile”.

În 1540 se înființează bursa din Lyon.

În 1554 se înființează bursa din Londra.

În 1608 se înființează bursa din Amsterdam.

În 1724 se înființează bursa din Paris.

La 17 mai 1792, întâlnirile sub un platan în partea de sud a New York-ului a 24 de investitori aveau să constituie baza a ceea ce a devenit prima mare bursă a lumii. Prin „Buttonwood agreement” investitorii americani se obligau să respecte comisioanele fixe stabilite la schimbul titlurilor. Din 1903, bursa se mută definitiv pe Wall Street la numărul 68.

În România, probabil înainte de 1860, bancherii și negustorii din București, se întâlneau la Hanul cu Tei pentru a încheia tranzacții pe baza informațiilor venite de la Constantinopol și din alte orașe. Din 1882 încep să fie înființate primele burse de comerț la București, Brăila, Craiova, Chișinău, Constanța, Ploiești, Botoșani, Cernăuți, Timișoara, Arad, Oradea etc. Odată cu trecerea la economia de stat planificată bursele de comerț își încetează activitatea.

În 1992 se înființează la București Bursa Română de Mărfuri – BRM.

În 1994 se înființează Comisia Națională a Valorilor Mobiliare.

În 1995 se înființează Bursa de Valori București – BVB.

În 1996 se înființează piața extrabursieră RASDAQ.

Informații despre bursă pentru Grupul nr. 2

Citiți cu atenție textul de mai jos și selectați informațiile pe care le considerați utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei*.

BURSA = piața unde se cumpără și se vând mărfuri fungibile (omogene), efecte de comerț și devize, după o procedură bine determinată (după un program bine stabilit, într-un loc cunoscut, actul având loc în prezența vânzătorilor și cumpărătorilor sau a reprezentanților acestora).

BURSA = instituție specifică economiei de piață, formă de piață prin intermediul căreia se tranzacționează titluri de valoare (acțiuni, obligațiuni, titluri de creanță, bonuri de stat etc.), se negociază mărfuri fungibile și se efectuează operațiuni cu valute.

BURSELE SE CARACTERIZEAZĂ PRIN:

1. caracterul concurențial specific (concentrează un număr mare de ofertanți și cumpărători, încheierea contractelor se realizează printr-un procedeu de tipul licitației, prin confruntarea cererii cu oferta);
2. caracterul internațional al unor burse (acestea sunt piețe caracteristice pentru anumite produse, pentru care reflectă, în orice moment, conjunctura internațională);
3. sunt piețe simetrice (pierderile și câștigurile tind să se anuleze).

TIPURI DE BURSĂ

1. După obiectul lor există:
 - burse de mărfuri – tranzacționează mărfuri fungibile. Există 40 de mărfuri principale unde se tranzacționează 80-100 de produse. Piața etalon pentru cereale este Chicago pentru ulei de floarea soarelui – Rotterdam, pentru bumbac – New-Orleans;
 - burse de efecte și valori – tranzacționează acțiuni, obligațiuni, bonuri de tezaur etc.
 - burse pentru operațiuni comerciale (burse de asigurări, burse de navlosiri – închirieri de vase etc.).
2. După forma de proprietate există:
 - burse publice;
 - burse private.
3. După criteriul de admitere există:
 - burse la care accesul este limitat numai la membrii acesteia sau la aceia care au obținut autorizații de participare;
 - burse la care accesul este nelimitat cu condiția respectării dispozițiilor de funcționare.
4. După modul de realizare a tranzacțiilor există burse:
 - cassa sau cash (plata și livrarea se realizează imediat și se utilizează tranzacțiile cu hârtii valoare);
 - pe credit (de exemplu, mărfurile se predau imediat cumpărătorului, iar plata urmează să se efectueze la scadență);
 - pe termen (vânzătorul și cumpărătorul își acordă reciproc credit, livrarea și plata realizându-se la scadență).

BURSA NEAGRĂ = bursă neoficială la care se negociază atât hârtii valoare, cât și valută fără participarea agenților de bursă, tranzacțiile efectuându-se direct între cumpărător și vânzător.

Informații despre bursă pentru Grupul nr. 3

Citiți cu atenție textul de mai jos și selectați informațiile pe care le considerați utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei*.

COTAȚIILE DE BURSĂ

COTAREA (listarea) = înscrierea unui titlu financiar la cota bursei după îndeplinirea a numeroase condiții

COTAȚIILE sau CURSURILE DE BURSĂ = sunt prețurile la care se încheie tranzacțiile, adică prețurile de echilibru în funcție de raportul dintre cerere și ofertă.

INTERMEDIARII PE PIAȚA BURSIERĂ

Rolul cel mai important în desfășurarea operațiunilor de bursă îl dețin intermediarii numiți brokeri sau dealeri.

Brokerul este un agent comercial care își desfășoară activitatea în numele unui client numit mandant, mijlocind între acesta și o terță persoană interesată de încheierea unei tranzacții.

Brokerii de titluri primesc ordine de la clienții firmei de la brokeraj, asigură informații despre situația pe piața a titlurilor, plasamentele oportune și oferă consultanță în vederea încheierii unei tranzacții.

Brokerii pe comision sunt agenți ce reprezintă societatea de bursă, execută ordinele de vânzare-cumpărare pe care clienții le dau societății de bursă (brokeraj) prin intermediul brokerului de titluri, primind, pentru serviciile aduse, un comision sub formă procentuală.

Brokerii independenți execută ordine primite de la alți agenți de bursă sau de la alte firme membre ale bursei, dar ai căror agenți nu se află în spațiul bursei.

Jobberul este persoana care intermediază între doi brokeri.

Un broker lucrează în mod normal, 10-14 ore pe zi și 7 zile pe săptămână; de cele mai multe ori, prânzul lui se reduce la un sandwich sau la un hot-dog. El trebuie să aibă în mod obligatoriu următoarele caracteristici:

- ✓ profesionalismul, rezultat al pregătirii de specialitate;
- ✓ strictă disciplină a muncii, ceea ce înseamnă atât efort fizic și psihic susținut, cât și respectarea legislației în vigoare;
- ✓ prezența unor aptitudini: rapiditate în reacții, rezistență la stres, capacitate de concentrare, memorie bună, stăpânire de sine, spirit de disciplină etc.

Informații despre bursă pentru Grupul nr. 4

Citiți cu atenție textul de mai jos și selectați informațiile pe care le considerați utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei*.

ROLUL BURSEI

Bursele îndeplinesc numeroase funcții (roluri), dintre care amintim:

- facilitează tranzacțiile, unifică și codifică practicile economice;
- facilitează procesul de concentrare a puterii economice, controlul asupra unor societăți pe acțiuni prin deținerea pachetului acțiunilor de control (= numărul minim de acțiuni care îi conferă deținătorului dreptul de a dispune de majoritatea voturilor în adunarea generală a acționarilor);
- contribuie la formarea prețurilor unice;
- contribuie la determinarea cursurilor de schimb ale monedei în condițiile existenței unor fluctuații generalizate ale acestora;
- contribuie la minimizarea riscului de preț sau de curs valutar prin intermediul operațiunilor de acoperire;
- contribuie la transformarea capitalului real în capital bănesc și invers, contribuind la mobilizarea resurselor pentru investiții;
- asigură transferarea capitalurilor individuale dintr-o întreprindere în alta sau dintr-o țară în alta;
- colectează informații privind producția și distribuția, nivelul stocurilor, precum și a altor date ce pot influența evoluția prețului unui produs sau titlu financiar, fiind considerată un barometru extrem de sensibil al stării economiei.

Informații despre bursă pentru Grupul nr. 5

Citiți cu atenție textul de mai jos și selectați informațiile pe care le considerați utile pentru completarea Fișei de lucru nr. 1: *Bursa și rolul ei*.

SEMNIFICAȚIA PRINCIPALILOR INDICI BURSIERI

Bursa	Denumirea indicelui	Conținutul	Utilizarea
New York	Dow Jones (Industrial)	Media cursurilor celor mai mari 30 de titluri industriale americane	Indică tendința bursei de pe Wall Street
	NYSE Composite	Capitalizarea bursieră a celui mai important segment al pieței New York-eze: NYSE	Indicator al tendinței de ansamblu pentru titlurile importante
	Standard & Poors	Capitalizarea bursieră a 500 de titluri cotate la NYSE (firme vechi, mari și cunoscute), AMEX (firme mici și tinere) și pe OTC (piața la „ghișeu”, adică piață unde sunt tranzacționate titlurile financiare care nu sunt cotate la bursă)	Indice considerat reprezentativ pentru evoluția de ansamblu a pieței
Tokio	Nikkei (sau Nikkei Dow Jones)	Media cursurilor a 225 de titluri cuprinse în prima secțiune la Tokyo Stock Exchange (TSE)	Reprezintă aproape 50% din capitalizarea bursieră a primei secțiuni TSE
	Topix	Capitalizarea bursieră a primei secțiuni la TSE	Indice reprezentativ pentru tendința de ansamblu a pieței
	TSE	Capitalizarea bursieră pentru secțiunile I și II de la TSE (peste 1500 titluri)	Indice bursier mai amplu decât Topix
Frankfurt	DAX – 30	Media cursurilor a 30 de mari titluri (curs ponderat pe valoarea nominală)	Indicator de referință pentru urmărirea tendințelor de pe piața germană la un moment dat
Paris	CAC-40	Media cursurilor celor mai mari 40 de companii de pe piața la termen, ponderate cu capitalizarea bursieră	Indicator de referință pentru piața franceză la un moment dat
Londra	FT – 30 (ordinary index)	Media geometrică a celor mai mari 30 de titluri listate	Indicator de referință pentru piața engleză
	FTSE - 100	Media cursurilor a 100 de mari titluri	Indicator de referință pentru piața engleză la un moment dat
București	BET	Media cursurilor a 10 titluri din categoria I considerate a fi cele mai reprezentative pe o perioadă de timp	Indicator de referință pentru piața românească la un moment dat

CE FACEM CU BANII?

Numele elevului _____

În tabelul de mai jos sunt prezentate acțiunile cotate la BVB, care au adus cele mai mari câștiguri în perioadele aprilie-mai 2002. Aceste câștiguri nu reprezintă garanții că acțiunile vor fi rentabile și în viitor.

Acțiunile „blue chips” considerate ca cele mai bune titluri cotate pe piața de capital – au fost alese de către redacția ziarului BURSA.

Acțiuni „Blue chips”

Denumire	Preț de închidere din ultima ședință
Banca Română pentru Dezvoltare	20200
Banca Transilvania	2500
Terapia Cluj Napoca	3850
Antibiotice Iași	1400
Sicomed București	5000
SIF Banat Crișana Arad	2350
SIF Oltenia Craiova	1630
SIF Moldova	1610
SIF Transilvania	2150
SIF Muntenia	1620

Aveți la dispoziție 10 milioane lei pentru a „cumpăra” acțiuni la bursă cu scadență peste două săptămâni.

Notați ce acțiuni ați cumpărat și în ce cantitate. Calculați sumele pe care le veți plăti la scadență.

Acțiunea	Nr. acțiuni cumpărate	Suma de plată

ACȚIUNI COTATE LA BVB

În tabelul de mai jos sunt cuprinse acțiunile cotate la BVB, care au adus cele mai mari câștiguri în perioadele aprilie-mai 2002. Aceste câștiguri nu reprezintă garanții că acțiunile vor fi rentabile și în viitor.

Acțiunile „blue chips” considerate ca cele mai bune titluri cotate pe piața de capital – au fost alese de către redacția ziarului BURSA.

Acțiuni „Blue chips”

Denumire	Preț de închidere din ultima ședință
Banca Română pentru Dezvoltare	20.200
Banca Transilvania	2.500
Terapia Cluj Napoca	3.850
Antibiotice Iași	1.400
Sicomed București	5.000
SIF Banat Crișana Arad	2.350
SIF Oltenia Craiova	1.630
SIF Moldova	1.610
SIF Transilvania	2.150
SIF Muntenia	1.620

VARIAȚIA CURSURILOR LA BVB

Cele mai mari creșteri în perioada: 15.04 – 15.05.2002

Societatea	Variația prețului mediu exprimat în dolari (%)
SINTEZA ORADEA	11,40
S.N.P. PETROM BUCUREȘTI	48,40
SIF 1 BANAT CRIȘANA ARAD	34,77

Cele mai mari creșteri în perioada: 21.04 – 15.05.2002

Societatea	Variația prețului mediu exprimat în dolari (%)
SIF 1 BANAT CRIȘANA ARAD	298,77
SIF 2 MOLDOVA BACĂU	250,20
SIF 4 MUNTENIA BUCUREȘTI	202,43

Acțiuni „Blue chips”

Denumire	Tendința cursului în ultimele 5 zile	Preț de închidere din ultima ședință
Banca Română pentru Dezvoltare	↗	20.200
Banca Transilvania	↗	2.500
Terapia Cluj Napoca	→	3.850
Antibiotice Iași	↗	1.400
Sicomed București	→	5.000
SIF Banat Crișana Arad	↗	2.350
SIF Oltenia Craiova	↗	1.630
SIF Moldova	↗	1.610
SIF Transilvania	→	2.150
SIF Muntenia	↗	1.620